

‘Die boefjes zijn de daders van morgen’

Spijbelen, liegen en treiteren: het kunnen voorboden zijn van crimineel gedrag. Sneller ingrijpen voorkomt een hoop ellende, stelt psycholoog Rolf Loeber – hoogleraar aan de VU en de Universiteit van Pittsburgh – in het boek *Misdadigers van Morgen*.

tekst: ANNEMIEK VERBEEK
foto: JAN VAN BREDA

Waar moeten we, als ouders en leerkrachten, op letten?

“Veel spijbelen, treiteren van leeftijdgenoten, winkeldiefstal, liegen. Dat is zo’n beetje het laagste treetje van wangedrag bij kinderen.”

“Aanranding, beroving en het gewelddadig belagen van hulpverleners en de politie volgen vaak pas jaren later. Soms gaan ze daarna nog verder, deze piepjonge daders: mishandeling, verkrachting en zelfs moord.”

“De signalen dat het misgaat, zijn er al jaren daarvoor. Vroegtijdige interventie bij de groep risicokinderen, dat is het enige dat echt werkt. Té vroeg ingrijpen bestaat niet. Want als het eenmaal mis gaat, komt het zelden weer goed. Dat is de treurige conclusie van langdurig onderzoek. Des te belangrijker is het om deze groep kinderen al in het vizier te krijgen vóórdat ze ontsporen.”

Om hoeveel risicokinderen gaat het?

“In Nederland zijn het naar schatting 131.000 kinderen, bijna allemaal jongens, waarvan het merendeel elf of twaalf jaar oud is.”

“Vanwege hun leeftijd komen zogeheten twaalfminners niet voor de rechter, maar belanden ze vaak in het circuit van jeugdzorg. Sommigen gaan instelling in, instelling uit. Vier- tot vijfduizend zogeheten twaalfminners komen jaarlijks in aanraking met de poli-

tie, van wie vijftien procent meer dan één keer. Schrikbarende cijfers, des te meer omdat we weten dat de op volwassen leeftijd zwaarste misdadigers, al op jonge leeftijd gestoord gedrag vertoonden. Het is dus belangrijk dat we deze kinderen zo vroeg mogelijk opsporen, om ze op het rechte pad te krijgen én te houden.”

We hebben het hier dus niet over kwajongens?

“Zeer zeker niet. Daarom zal je uit mijn mond ook nooit woorden als

‘Het is te makkelijk om misdaad op culturele of religieuze oorzaken te gooien, de realiteit is complexer’

‘boefjes’ of ‘crimineeltjes’ horen, die de ernst van het probleem onderuit halen. Los van de ernstige overlast die ze nu al veroorzaken, en de kosten waarmee ze de maatschappij opzadelen, loopt een deel van deze kinderen een groot risico om later ernstig, langdurig en gewelddadig crimineel gedrag te vertonen. Zij zijn de misdadigers van morgen.”

Wat we steeds meer horen is: harder straffen, omlaag die minimumleeftijd in het strafrecht. Zero tolerance.

Ongemakkelijk glimlachend: “Ik wil me niet te veel mengen in explosieve zaken, maar soms vraag ik me af of politici wel eens een onderzoeksrapport lezen voordat ze met beleidsvoorstellen komen. Die harde aanpak kost handenvol geld. In de Verenigde Staten soms miljoenen dollars per gevangene, maar niemand die zich afvraagt of het écht werkt. Het antwoord is namelijk ‘nee’.”

U pleit voor ingrijpen bij probleemgezinnen en niet, zoals nu meestal gebeurt, voor individuele behandeling van deze kinderen.

“We weten dat gedragsstoornissen en anti-sociaal gedrag zich makkelijk verspreiden binnen families en tussen leeftijdgenoten. Sommige peuters zijn al onhandelbaar. Meestal is het maar een fase, maar soms gaat het van kwaad tot erger. Juist die kinderen lopen veel risico. Hoe eerder probleemgedrag zich manifesteert, hoe groter de kans op delinquentie. Nu behandelen we deze kinderen pas als het mis gaat. Maar dan is het moeilijker om gedrag te veranderen. Des te meer omdat jonge misdadigers binnen in-

wijken en zwakke sociaaleconomische omstandigheden.”

Een dader die ook slachtoffer is: er is niet veel begrip meer voor dat slechte jeugd-argument.

“Toch is het een feit dat hoe groter de dader is, des te groter ook zijn slachtofferschap is. Onderzoek toont aan dat er in totaal zo’n veertig factoren meespelen die de kans op delinquentie verhogen. Psychische stoornissen, leer- en aandachtproblemen, gepest of buitengesloten worden, een lage intelligentie, een gevaarlijke leefomgeving. Op zichzelf hoeven die factoren geen problemen op te leveren, maar in combinatie vaak wel.”

Hoogleraar Rolf Loeber: ‘Probleemgedrag verspreidt zich als een epidemie. Daarom moeten we het hele gezin onder handen nemen, niet alleen het kind.’

FOTO JAN VAN BREDA

stellingen vaak nog méér anti-sociaal gedrag van elkaar leren. We zullen dus de gezinnen waarvan bekend is dat ze crimineel zijn goed in de gaten moeten houden.”

En de privacy van die gezinnen dan?

“Het is lastig om een grens te trekken, maar we hebben het hier wel over probleemgedrag dat zich als een epidemie verspreidt. Tegen de mazelen laten we ons vaccineren, wat ik voorstel komt op hetzelfde neer. De overlast en kosten voor de maatschappij zijn zo enorm, dat het ingrijpen in de privésfeer rechtvaardigt.”

“We hebben in de VS goede erva-

ringen met cognitieve trainingen, gericht op het ontwikkelen van zelfcontrole bij deze kinderen. Zelfvertrouwen opbouwen? Dat blijkt in het kader van preventie helemaal niet zo belangrijk te zijn als we lang dachten. Deze kinderen moeten heel sec sociale vaardigheden leren zodat ze conflicten zonder agressie oplossen.”

Wat is de rol van ouders bij preventie?

“De meest succesvolle Amerikaanse programma’s richten zich niet enkel op de ouders, maar ook op school en de buurt. Natuurlijk is de slagingskans het grootst als ouders actief meedoen.”

“In Nederland zijn positieve ervaringen met een project op meer dan vijftig Amsterdamse basisscholen, waar kinderen die risicogedrag vertonen langdurig gevolgd en getraind worden.”

Hoe ziet zo’n training er uit?

“Leerkrachten vullen twee keer per jaar een uitgebreide vragenlijst in, zo kunnen we het gedrag en de ontwikkeling van die kinderen in de gaten houden. Honderden kinderen hebben ondertussen een training gevolgd, meestal met hun ouders samen. In rollenspellen leren ze bijvoorbeeld om hun emoties onder controle te houden en anders om te

gaan met conflicten. Ouders krijgen handvatten aangereikt om met hun temperamentvolle kinderen om te gaan.”

“Tachtig tot negentig procent van de ouders en leerkrachten zegt na een training dat het gedrag van het kind verbeterd is. Of het ook voorkomt dat ze op latere leeftijd crimineel worden, blijft lastig. Want hoe meet je dat je iets voorkomen hebt?”

Is er al genoeg kennis om deze kinderen te helpen?

“We weten veel, maar nog lang niet alles. Beter kennis over de oorzaken van delinquentie van twaalfminners en adolescenten is alleen

mogelijk door middel van langdurig volgonderzoek van risicokinderen, waar we ze van geboorte tot hun vijftiende levensjaar monitoren.”

“Dat soort onderzoek loopt nu bijvoorbeeld in Rotterdam, Utrecht en Groningen. Alleen zo krijgen we inzicht in de ontwikkeling van deze kinderen en hopelijk antwoord op die ene prangende vraag: hoe kunnen we dit gedrag voorkomen?”

Misdadigers van morgen? Over de ontwikkeling en effectieve aanpak van jeugddelinquentie onder twaalfminners, Rolf Loeber, Wim Slot, Peter van der Laan, Machteld Hoeve en Dorien Graas (redactie).